

AUSA · XXIII · 161-162 (2008) p. 657-667 · © PATRONAT D'ESTUDIS OSONENCS

EL TEMPLE DEL PATRONAT D'ESTUDIS OSONENCS

MIQUEL S. YLLA-CATALÀ I GENÍS
Patronat d'Estudis Osonencs*The temple of the Patronat d'Estudis Osonencs (Osona Studies Trust)*

Es raonen els antecedents i les circumstàncies que van fer del temple romà la seu del Patronat i que van facilitar la vindicació de la seva propietat com a hereu dels sentiments del grup de ciutadans que van descobrir-lo i salvar-lo l'any 1882. També es detalla l'activitat més rellevant, restauracions i actes culturals, que el Patronat hi ha portat a terme durant tota la seva existència.

Paraules clau: Círcol Literari, Societat Arqueològica, Centre Excursionista de Vich, Patronat d'Estudis Osonencs, temple romà.

It provides us with the background and circumstances that resulted in the Roman temple becoming the headquarters of the Trust and which led to the vindication of its ownership as heir to the feelings of the group of citizens who discovered it and saved it in 1882. It also details the most relevant activity, restorations and cultural acts that Trust carried out throughout its existence.

Keywords: Literary Circle, Archaeological Society, Vic Hiking Centre, Osona Studies Trust (Patronat d'Estudis Osonencs), Roman temple.

Quan l'any 1952 un grup de patricis vigatans va fundar el Patronat d'Estudis Ausonencs eren perfectament conscients del desig que la institució que naixia havia de ser un nou rebrot de la soca revellida de les institucions culturals vigatanes que l'havien precedit: el Círcol Literari i la Societat Arqueològica al segle XIX, i el Centre Excursionista de la primera meitat del segle XX. Certament calia adaptar-se als nous temps, que amb les limitacions polítiques de l'època, i entre elles la prohibició d'emprar el català com a llengua que hauria estat normal, no deixaven pas gaire marge de maniobra. Malgrat les restriccions, era important ressuscitar les inquietuds culturals, i desvetllar els esperits que restaven somorts des de 1939 i durant la negra, llarga i penosa nit dels anys quaranta del segle XX. Podem afirmar que fins aquell moment sols es podia destacar la revifalla ciutadana que suposaren la celebració de les festes del centenari de la mort de Jaume Balmes, molt utilitzades pel règim polític del moment i en les quals sols podien treure-hi el nas l'Església catòlica i els seus efectius sempre addictes. Tanmateix, la inquietud cultural que restà en les persones que formaren les comissions del centenari fou la plataforma de llançament de realitats posteriors.

L'única institució que restava amb una certa llibertat de moviments era com ja s'ha dit l'Església catòlica que sortosament a Vic, amb la seva seu del bisbat, tutelava les institucions que en altre temps havien donat prestigi a les entitats an-

teriors: eren la Biblioteca i el Museu Episcopal. Malgrat la desfeta dels anys 1936-1939 encara restaven eclesiàstics de vàlua que se sumaren a les iniciatives ciutadanes. El Dr. Eduard Junyent amb les reformes portades a terme a la Biblioteca i al Museu, sempre amb l'ajuda de cercles restringits però amb reconeguda eficàcia, que foren el teló de fons que recolzava i fins justificava el naixement d'una nova entitat amb àmplia participació ciutadana i amb provada inquietud científica.

El Patronat d'Estudis que naixia recollia una herència ciutadana, artística, científica i literària important, marcada per un estil que havia donat prestigi, solvència i validesa a les iniciatives anteriors.

Del Círcol Literari en rebia, més que res, un esperit, una manera de veure i cultivar la cultura ciutadana. Eduard Junyent en el pròleg del llibre de Miquel Salarich sobre la història del Círcol (1962) ens diu: «Encara a Vic hi ha algunes generacions empeltades amb el Cercle Literari i fins institucions que es nodreixen en la vigoria de la seva saba. La ciutat en porta, per altra part, un sentit viu de ciutadania que trobà l'encuny en la forja dels seus millors homes. No escau, doncs, insistir per a elles en la remarca de l'alè vital que les dignifica. És tot un respir de la ciutat que s'eixampla en el pulmó de la seva història».

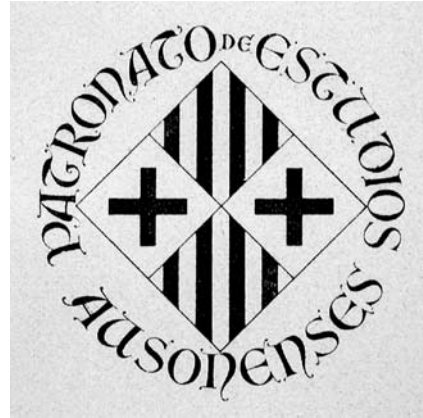
De la Societat Arqueològica, que en el moment de fundació del Patronat era la propietària legal del temple romà, la nova institució en rebia, com un usdefruit, el dret a fer-ne la seva seu, per diferents raons: a) ningú no podia encarnar millor els desigs dels que van fer possible la recuperació del temple, i com en realitat fou, acabar-ne la seva restauració; b) entre els socis que des del primer moment s'apuntaren al Patronat hi havia molts descendents directes dels que fundaren la Societat Arqueològica; c) els estaments ciutadans que aquests socis representaven en fer possible la recuperació del temple, eren els mateixos que tenien aquells que fundaven el Patronat, i d) el fil conductor de les activitats que es van fer en el temple després de la seva recuperació i les obres de restauració realitzades passava per la vocació directa de continuïtat a la nova institució.

Del Centre Excursionista de Vic (1911-1936), que fou el portaveu de la cultura vigatana a principis del nou-cents, podem treure'n atinades coincidències que permeten un paral·lelisme amb la nostra institució: a) nasqué i es consolidà de la inquietud ciutadana que sorgí després de les festes del centenari de Jaume Balmes l'any 1910; b) en fou artífex essencial Mn. Josep Gudiol, bibliotecari i conservador del Museu Episcopal, i que des de l'any 1901, a la mort de Josep Serra i Campdela-creu, havia incorporat els càrrecs de conservador del Museu Lapidari i del temple romà; c) establí la seva seu al temple romà on a la seva cel·la es reuní la col·lecció arqueològica que després passà al Museu i al soterrani, la seu local social, que acollia una tertúlia d'inquietud artística i ciutadana; d) publicà, a partir de l'any 1912, un butlletí amb abundants notícies de recerca històrica i artística que cal considerar com un precursor de la revista *Ausa*, o potser, millor dir, la nostra revista va voler ser-ne una continuïtat, i e) el disseny del primer escut del Patronat està copiat del Centre Excursionista de Vic. Moltes d'aquestes coincidències no ens han de sorprendre ja que l'obra del Dr. Eduard Junyent va ser, per voluntat pròpia, una joiosa continuació del seu predecessor, a la qual va donar amplada i contingut.

El temple romà abans de les actuacions del Patronat. (ABEV, Fons Societat Arqueològica)

Dins del conjunt d'entitats que al seu dia inspiraren la fundació del Patronat d'Estudis Ausonencs, caldria també incloure-hi Catalunya Vella, entitat amb un rerefons catalanista de la qual encara no s'ha escrit la seva història, i que des de la seva fundació l'any 1902 fins a l'any 1936 va donar un ampli suport a totes les iniciatives ciutadanes, i en moltes d'elles n'era un dels promotors, com fou el cas de les festes del centenari del naixement de Jaume Balmes l'any 1910, d'una bona part de les activitats que es realitzaven en la cel·la del temple, i de les campanyes per finançar la construcció de la columnata de l'atri. Els sentiments que l'entitat catalanista encarnava, i en bona part la premsa vigatana en llengua catalana que indirectament li havia fet de portaveu (la *Gazeta Montayesa*, la *Gazeta Vigatana* i la *Gazeta de Vich*, esborrada del mapa ciutadà des de 1936), no tenien cap mena de cabuda en la migrada i teledirigida visió que ofería una Catalunya sotmesa, emmudida i a la pràctica inexistent. La generació que encara sortosament quedava, rebregada amb duresa primer per les esquerres i després pels franquistes, hereva dels camins marcats per Jaume Collèll i Josep Gudiol, s'apuntà de seguida a la nova institució, no com a mostra de conformisme i feblesa, sinó com a única via per iniciar una lluita desigual per fer rebrotar la cultura autèntica que la ciutat mereixia. En la primera llista de socis del Patronat podríem assenyalar molts supervivents dels equips de redacció dels periòdics vigatans de la dècada de 1930.

Escuts del Centre Excursionista de Vic i del Patronat d'Estudis Osonencs.

Tots aquests antecedents ens ajuden a entendre com sense cap mena d'esforç ni cap pronunciament solemne el temple romà esdevingué seu efectiva del Patronat, que s'inaugurava sobre dues bases sòlides de dues institucions del bisbat de Vic, la Biblioteca i el Museu Episcopal, i així es féu constar en els seus primers estatuts. A la nova institució s'hi integraven els amants del saber, que desitjaven exaltar els valors espirituals de Vic i la seva comarca, amb la finalitat de sumar esforços per investigar i divulgar el seu contingut. La sessió inaugural del Patronat es va fer a la Biblioteca Episcopal en la sala que feia poc s'havia habilitat, i també en aquest lloc es féu la primera festa anual, que es dedicà a commemorar el cinquantè aniversari de la mort de Jacint Verdaguer, figura que en tot moment ha estat vinculada al Patronat i ha donat contingut a les seves commemoracions.

En la revista *Ausa* no trobem cap nova referència al temple fins ja entrat l'any 1954, en què es dona la notícia que s'està adequant per poder-hi impartir un curs d'extensió universitària de la Universitat de Barcelona sobre «Història i Art en l'alta edat mitjana», que el Patronat organitza amb el Consell Superior d'Investigacions Científiques i el Patronat del Monestir de Sant Cugat del Vallès. A la fi les sessions es van fer a la Biblioteca Episcopal però les dues darreres, una sessió literària i l'acte de cloenda, que fou la segona festa anual del Patronat, se celebren ja en el temple romà. En aquest acte el Dr. Eduard Junyent dissertà sobre «El significat del temple romà en la història vigatana». Tanmateix, el llibre d'actes del Patronat, molt curt en la redacció de les sessions, sols recull les efemèrides més importants, fa constar sempre que el Consell General s'ha reunit al temple romà. A partir de l'any 1954, el temple entra ja en la dinàmica normal d'actuacions del Patronat: les festes anuals s'hi celebren cada any fins al 1970 i sovintegen les exposicions artístiques i els cicles de conferències. En els seus vint-i-cinc anys primers d'existència, és a dir abans d'argumentar i reclamar el seu dret a propietat, el Patronat organitzà en el temple romà un nombre considerable de sessions: setze

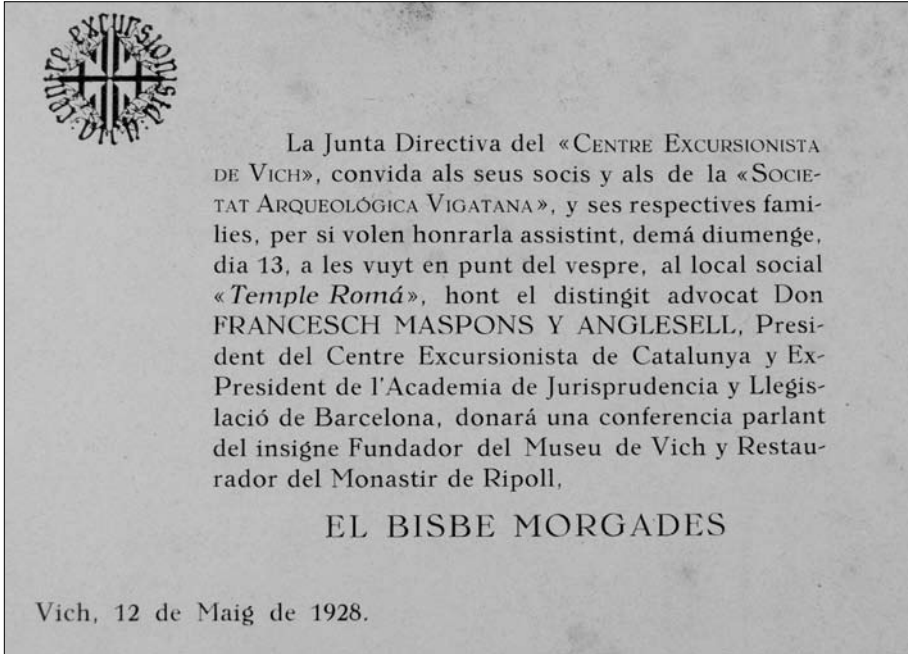
festes anuals, conferències i cicles de formació (n'hem comptades quaranta-nou), exposicions diverses (trenta), quasi sempre amb el suport o la col·laboració del Patronat. De fet són uns anys en els quals a la ciutat proliferen les sales on fer-hi conferències i també les sales d'art per a exposicions, d'aquí que tingui un especial relleu l'ús reiterat que el Patronat fa del temple com a seu quasi única de les seves activitats, a la qual sols renuncia quan per exigències concretes és recomanable l'ús de la Sala de la Columna de l'Ajuntament o el Museu Episcopal si la sessió, promoguda pel Patronat, té un abast i significació amplis que involucrin aquestes institucions. Cal també dir aquí que una altra entitat que es va sentir molt cofoia en l'ús del temple durant aquests anys va ser l'Associació de Pessebristes, que per les dates de Nadal hi feia l'exposició dels seus diorames.

Tot amb tot, si tornem un xic enrere, encara dins la dècada de 1950, es produïren diversos esdeveniments. En el número XXII de la revista *Ausa* de l'any 1957, en la seva pàgina 560, el Dr. Junyent publica un article sobre la restauració del temple. En ell, després d'una curta justificació de l'interès del monument i la significació de la seva descoberta, dóna detalls de la intervenció que en el seu interior ha realitzat la direcció del Servei de Monuments de la Diputació de Barcelona i anuncia que seguint els estudis iniciats per Josep Serra i Campdelacreu s'ha acabat el projecte de restauració de l'atri amb el complement extern que falta i els acabaments dels empostissats que lliguen amb la coberta. Va col·laborar en l'obra el Sr. Pallàs, del servei esmentat de la Diputació de Barcelona. En la realització d'aquest projecte el Patronat va tenir-hi un protagonisme més que destacat. Dos anys abans, Manuel Serra i Moret, fill del descobridor del temple, des de la seva casa a l'exili a Perpinyà es posà en contacte amb Josep Ylla-Català, secretari general del Patronat, i li manifestà el seu desig de fer, abans de la seva mort, un fervent acte de vigatanisme i d'amor a l'obra del seu pare. Fa donació a la institució, que en aquell moment representa la continuïtat cultural i ciutadana de fidelitat al temple, de la seva casa pairal al passeig de Santa Clara, perquè amb l'import de la seva venda es puguin acabar les obres de restauració. La resposta acceptant la donació és una carta que el secretari li envia l'agost de 1956. Al seu estatge a la rue Erckmann-Chatrion de Perpinyà hi acudiren en diferents ambaixades Eduard Junyent, vicepresident i degà d'Estudis, Josep Ylla-Català, secretari general, Andreu Colomer, tresorer, i Joan Duran, membre fundador, que ultimaren els detalls de la cessió. Hi ha una carta de Serra i Moret al president Sr. Pratdesaba del 7 de setembre de 1956 que comunica que rebrà amb molta joia i consideració una ambaixada del Patronat. La donació de l'import de la venda de la casa es formalitzà el dia 14 d'abril de 1957. L'acta del Consell General del Patronat en deixa constància en la sessió del 3 de desembre de 1957. L'article esmentat de la revista *Ausa*, sense gaire detalls, donava la notícia de manera senzilla, quasi esquemàtica. La personalitat de Serra i Moret, el seu càrrec, era president de Parlament de Catalunya a l'exili, i la seva fidelitat a la Generalitat Republicana ho aconsellaven, i s'optà per posar-hi sordina. La restauració del temple s'inaugurà en la VII festa anual del Patronat, el 20 de setembre de 1959. Dissertaren Agustí Duran i Sampere, Ramon d'Abadal i de Vinyals i monsenyor Eduard Junyent. Malgrat la invitació que se li féu amb insistència, Serra i Moret no volgué venir a Vic. Manifestà que sols tornaria a Catalunya amb un govern d'elecció popular. Dissortadament no pogué fer-ho, morí a Perpinyà el dia 29 de juliol de 1963.

El mes de juny de l'any 1974 es fa una campanya per realitzar obres al temple que no passaven de ser petits arranjaments quasi a nivell de subsistència com eren: la restauració del sostre de la cel·la i de la teulada; el reforç de les bigues de sustentació del pis, i la reestructuració de l'exterior amb millores a l'entorn i l'eliminació de la torre del transformador adjunt a les restes del castell dels Montcada.

Malgrat tota la trajectòria d'aquests anys, la insistència amb què el Patronat havia fet ús del temple, els esforços de manteniment i la realització d'algunes celebracions destacades i realment extraordinàries (com l'exposició amb motiu del Mil·lenari del Bisbe Oliba l'any 1971 i l'exposició antològica de Josep Coll Bar-dolet l'any 1976), el temple sols constava com a seu teòrica de la institució però la seva propietat legal continuava sent dels socis de la Societat Arqueològica. Estava inscrit en el tom 357 de l'Arxiu de Vic, llibre 65, foli 23, finca número 1725, amb una darrera llegenda que tenia data del 4 de juliol de 1883, per escriptura atorgada davant del notari Pio Mas el dia 7 de juny del mateix any. Després de la Guerra Civil, el Dr. Eduard Junyent, que com a continuador de l'obra de Josep Gudiol era el conservador del temple, va assumir-ne, en nom propi o de les institucions que representava, el pagament de la contribució, crec que això fou efectiu fins que es considerà que un monument nacional quedava al marge d'aquesta formalitat. La situació s'allargà fins a la dècada de 1970, s'imposava donar al temple una solució definitiva i un propietari estable. Hi feien falta: manteniment adient, neteja regular, preservació de les parets on després de cada exposició sortien nous forats de claus per penjar-hi quadres, eliminació de restes de les diferents activitats, restauració de les parts deteriorades, adequació de la planta baixa i l'altell, a la pràctica abandonats i sense cap utilitat, cura del seu exterior i reglamentació del seu ús, no sempre polític i correcte. El tema fou àmpliament debatut en les reunions mensuals del Patronat que se celebraven en el pis que el Dr. Junyent ocupava sobre el Museu, ja que en aquests seus darrers anys a la pràctica ja no se'n movia. Es consideraren diferents opcions: que passés a dependre de la ciutat, del Museu o del Patronat. La ciutat es descartà, ja que la gestió de l'Ajuntament no oferia prou garanties i desplaçava el temple del seu àmbit tradicional. El seu pas al Museu, que d'alguna manera desitjava el Dr. Junyent, cosa lògica si pensem amb la vinculació dels conservadors del Museu Episcopal com a conservadors del temple des de l'any 1901, i que els béns del Museu Lapidari ja havien passat al Museu, era una opció que tenia l'inconvenient que el Museu no tenia entitat jurídica i calia inscriure el temple en el patrimoni del bisbat, cosa no gaire aconsellable. La tercera opció era la millor, ja que el Patronat podia argumentar, més que ningú, que ell representava i recollia els ideals de la Societat Arqueològica i de tots els patricis vigatans que al seu dia van salvar-lo i era també l'única entitat que a més de considerar-lo com a seu pròpia, podia demostrar una intervenció en la seva restauració final.

La Junta rectora del Patronat, sota la presidència del Dr. Miquel Salarich i amb la col·laboració dels advocats Joan Anglada i Carles Forcada que van preparar l'escrit de vindicació i l'argumentació dels seus drets, va presentar la petició d'expedient de domini al Jutjat de primera Instància de Vic el 4 de gener de 1977, on restà a informació pública. Sense que es produís cap incident ni entrebanc a la demanda, el temple passà a ser propietat del Patronat d'Estudis Ausonencs i es formalitzà en el Registre de la Propietat amb data del 30 d'abril de 1977.

Invitació a un acte al temple romà. (ABEV, Fons Puigneró)

Amb aquesta acció el Patronat, amb vint-i-cinc anys d'existència, feia un pas més en la consolidació i ampliació del seu patrimoni, ja que el temple s'afegia a les possessions de la font del Desmai i de l'església de Vinyoles d'Orís, dos espais que refermen la seva vocació verdagueriana que trobem des dels seus orígens.

La nova situació va ser de seguida positiva. S'iniciaren les gestions per obtenir ajudes, en especial de la Direcció General del Patrimoni de la Generalitat de Catalunya, i també aprofitant l'avinentesa que en el primer ajuntament democràtic, amb regidors socis del Patronat, augmentà la sintonia amb el consistori municipal. De seguida es planificà fer millores en el temple, amb més motiu quan s'acostava la commemoració del primer centenari de la seva descoberta. Fou la primera intervenció important després de les obres que havien acabat la reconstrucció l'any 1959, i es va pensar en adaptar-hi un espai com a seu del Patronat per celebrar-hi les seves reunions i com a lloc per aplegar-hi la documentació de la seva història, sense que això anés en detriment del servei que continuà fent la Biblioteca Episcopal com a seu administrativa de l'entitat. En aquesta ocasió es va prendre l'opció d'adequar l'altell on s'accedia per una escala de cargol de fusta i donava entrada a un espai molt suggestiu sota l'embigat de la teulada. Per presidir, i en atenció a l'article tercer dels Estatuts que posaven l'entitat sota l'advocació de Madona Santa Maria, s'hi traslladà un relleu de pedra amb la Immaculada, dins l'escut de la Universitat de Cervera, que era a la sala del soterrani on mossèn Gudiol feia

les trobades del Centre Excursionista, i es féu fer un escut del Patronat, també en pedra, obra de l'escultor de Sant Julià de Vilatorrada Joaquim Menció i Pallàs. A més, es millorà la teulada i en la cel·la del temple es va canviar tot el terra de fusta i es netejaren les parets, destacant-ne el seu aspecte original, i es va replantar el xiprer davant la paret de l'església de Sant Sadurní. No es va poder fer, per manca de pressupost, cap actuació en el soterrani on quedaven la sala del Centre Excursionista i la resta de l'espai amb les restes del pou cisterna de l'època medieval que hi havia en el centre del pati del castell.

La inauguració del nou local i de les obres de restauració es va fer el dia 27 de novembre de l'any 1982, coincidint amb el centenari de la descoberta. Va presidir l'acte el conseller adjunt a la Presidència de la Generalitat de Catalunya Honorable Miquel Coll i Alentorn, persona molt propera als cercles culturals de Vic i al mateix Patronat, en el qual havia participat en sessions d'estudi i conferències. Feren parlaments el president del Patronat, el primer tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Vic i es presentà el cartell commemoratiu que reproduïx una imatge del temple reconstruït. La celebració no es limità a aquest acte. Paral·lelament, entre els dies 26 i 29, s'organitzà el XI Symposium de Prehistòria i Arqueologia Peninsular, conjuntament amb l'Institut d'Arqueologia i Prehistòria de la Universitat de Barcelona, que se celebrà a l'auditori de l'Escola d'Arts i Oficis. Hi participaren arqueòlegs i historiadors d'arreu de Catalunya que presentaren un total de trentatres comunicacions lliures. Es van celebrar exposicions a la Casa de Cultura de la plaça Miquel de Clariana sobre «El poblament antic a Osona, darrers treballs arqueològics», organitzada pel Servei de Museus de la Generalitat, i «Centenari del descobriment del temple romà: Vic 1882-1992», al Museu Episcopal. En el mateix temple romà la Coral Canigó hi féu un concert i es féu una excursió als jaciments arqueològics del Casol de Puigcastellet (Folgueroles) i de l'Esquerda (Roda de Ter). La revista *Ausa* va recollir en un número extraordinari l'esdeveniment amb la totalitat de les comunicacions i el catàleg de l'exposició del Museu Episcopal, que s'apleguen en el volum X de la revista amb un total de 467 pàgines.

El dia 10 de desembre el Patronat va celebrar la seva festa anual a la Sala de la Columna de l'Ajuntament amb una sessió en la qual es va col·locar el retrat de Josep Serra i Campdelacreu, arxiver municipal i descobridor del temple, a la Galeria de Vigatans Il·lustres. Féu la seva semblança Mn. Antoni Pladevall, director de la Secció d'Història del Patronat i, com l'homenatjat, arxiver municipal, que a més en aquell moment assumia el càrrec de director general del Patrimoni del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. En el capítol de publicacions, dins els mateixos actes commemoratius i en la col·lecció «Osona a la Butxaca», es va publicar el llibre *Els Ausetans i la ciutat d'Ausa*, de Maria Dolors Molas i Font i també, per recordar el cinquantenari de la mort de mossèn Josep Gudiol, s'edità el seu llibre *Els claustres de la Catedral de Vic*, obra escrita l'any 1897 que havia romàs inèdita i que havia obtingut un accèssit als Jocs Florals de Barcelona del mateix any.

En aquesta època el temple féu també un nou servei al país. En ocasió de les noves consultes democràtiques fou escollit com a centre electoral. Assolia així la qualitat simbòlica de temple de la democràcia. Coincidint amb les obres de restauració, es van fer excavacions en els espais interior i exterior del temple que

s'allargaren fins a l'any 1985. Aquesta activitat va obligar a treure la reixa del cantó de la plaça de la Pietat i l'Ajuntament, amb el desig d'integrar més el temple a l'entorn, la volia eliminar. El Patronat va oposar-s'hi amb fermesa ja que no hi havia prou garanties per a la conservació del temple, el manteniment de la neteja exterior i les activitats no sempre cíviques que podien realitzar-se.

La dècada de 1980 es caracteritzà per un ús limitat de la cel·la del temple que sols es dedicà a exposicions extraordinàries. El Patronat, en canvi, feia ús del seu local a l'altell i molts dels actes i activitats, amb un interès ciutadà evident i aprofitant una bona sintonia amb l'Ajuntament, es realitzaven a la Sala de la Columna, i d'una manera paral·lela es potenciaven les exposicions monogràfiques que es feien al Museu Episcopal. Al temple romà s'hi realitzaren actes d'una certa singularitat i significació: l'exposició d'homenatge a Manuel Serra i Moret en el centenari del seu naixement, amb conferència de Joaquim Ferrer (1986); el recital de poesia amorosa llatina amb lletra estreta de les obres de poetes diversos: Càtul, Horaci, Properci, Virgili... a cura de Joan Maluquer (1986); la presentació de la revista d'art i poesia *Negre + Ametista* núm. 17, de Joan Josep Tharrats, dedicada a Vic (1987); l'exposició *Le Corbusier* en ocasió de la inauguració de la delegació del Col·legi d'Arquitectes a Vic (1989); l'exposició d'escultures d'Enric Pladevall, i cal també destacar una actuació a l'entorn en una de les façanes de l'església de la Pietat, al carrer de Sant Sadurní, d'una làpida dedicada al canonge Collell amb uns versos del seu poema «Sagramental», obra de l'escultor Joaquim Menció i Pallàs segons un disseny de Ramon Pou.

A partir de l'any 1990 es produí un canvi de Junta en el Patronat que es fixà objectius concrets per al temple, en la línia de regular i popularitzar el seu ús i fer-lo més efectiu com a seu de la institució. Aquesta direcció ja es notà els dos primers anys i en són un signe els nous estatuts, del gener de 1991, on es modernitzà el nom del Patronat amb el canvi d'Ausonencs per Osonencs, d'acord amb la nomenclatura vigent, i s'escollí com a logotip o escut un nou disseny, també més actual, amb un dibuix esquemàtic del temple i amb la llegenda Temple Romà Patronat d'Estudis Osonencs. Es fugia així del disseny fundacional que com s'ha indicat recordava l'escut del Centre Excursionista de Vic, però es guanyava en novetat i modernitat i es vinculava d'una manera definitiva el temple a l'entitat. Fruit d'aquesta inquietud fou també la necessitat d'emprendre una nova fase d'obres a l'interior del temple que es realitzà l'any 1992 sota la direcció de l'arquitecte Jordi Sarri i amb l'ajuda econòmica de diferents caixes d'estalvis, sobretot la Caixa de Manlleu, i diverses fundacions locals. La dificultat d'accés a la planta superior amb l'escala de cargol, molt llarga, i el fet que aquesta trencava la quadratura perfecta de la cel·la, es decidí suprimir-la i tancar l'accés a l'altell i habilitar la planta del soterrani com a local del Patronat, al qual s'accedeix per una obertura abatible. Fou important la modificació de la porta d'entrada i del cancell amb vidre, així com l'arranjament de tota la sala preservant al màxim les parets originals i col·locant als laterals i al fons una estructura metàl·lica de barres que facilita la presentació de les obres i la seva il·luminació. Amb el canvi es donava un pas decisiu en la conversió del temple en sala d'exposicions. El local del soterrani, lloc ja utilitzat pel Centre Excursionista però ara ampliat a tota la planta, dotava l'entitat d'un entorn molt bonic i representatiu amb les parets del sòcol del temple. Les obres portaren a eliminar les restes de la cisterna que recordava el centre del pati del castell dels

Montcada, que està molt documentada. Amb el canvi, en aquell moment no s'hi donà cap importància, van desaparèixer el relleu de la Immaculada, que va anar al Museu Episcopal i avui està exposat en la secció lapidària, i l'antic escut que ara es troba dessota les restes de les voltes del castell dels Montcada, on amb el pas del temps va agafant llustre.

Aquest canvi també es va notar en les activitats, les del mateix Patronat i de l'oferta que una sala remodelada ofería a altres col·lectius i a la ciutat en general. Podem anotar que l'any 1993, any en què esporàdicament s'hi va recuperar la festa anual, si van fer deu exposicions, set conferències, una taula rodona, nou concerts i dues representacions teatrals. El 1994, dotze exposicions, set conferències, dos col·loquis, dos audiovisuals, dos recitals i una presentació de llibre, i el 1995, deu exposicions, set presentacions de llibre, tres conferències, tres concerts i tres recitals. La situació va portar, tal com es posa en evidència, a un ús més seguit del temple que des d'aquell moment va entrar de manera ja fixa en el circuit de sales amb activitats culturals i artístiques de la ciutat. És bo esmentar que el Premi Plana de Vic d'aquest any es va concedir al millor audiovisual sobre el tema «Ausa i el seu temple romà».

En la dècada següent (de 1996 a 2006) es manté el mateix ritme amb un petit descens d'activitats més teòric que real; exposicions, entre cinc i onze, conferències, entre tres i cinc, presentacions de llibre, entre tres i nou; concerts, jornades i representacions teatrals. Tanmateix, el que dóna un índex de l'activitat és el nombre de visitants anuals, que es mou entre un mínim de 10.133, l'any 2000, i un màxim de 34.161, l'any 2002, mantenint-se els darrers anys amb aquestes xifres. Destaquem com a èxits de relleu singular les exposicions dels artistes Antoni Tàpies i Josep Guinovart i l'exposició commemorativa dels 150 anys de la mort de Jaume Balmes. La festa anual del Patronat, que se celebra sempre a la tardor, va fer durant els anys noranta un itinerari comarcal però des de l'any 2000 s'ha celebrat sempre al temple que, també sense cap interrupció, ha acollit sempre l'Assemblea General de socis.

La commemoració dels cent vint-i-cinc anys de la descoberta del temple ha estat dignament recordada amb manifestacions culturals i cíviques de les que deixen rastre, són alhora homenatge als avantpassats i ens recorden els esdeveniments. És bo destacar unes jornades científiques en dues sessions amb conferències de: Antoni Caballé, *Visió arqueològica de la descoberta del temple el 1882 i la seva recuperació*; Antoni Pladevall i Font, *La descoberta del temple i els seus protagonistes*; Francesc Fontbona, *El context històric de la recuperació del temple romà*; Xavier Roviró, *Coneixement, percepció i ús social i popular del temple*; Josep Muntañola i Magda Saura, *El temple i la seva rellevància en la configuració urbanística de l'entorn*; Miquel Mirambell, *La llarga restauració del temple romà de Vic (1882-1959): de les ruïnes a un dels símbols de la ciutat*, i Montserrat Artigau i Eduard Porta, *El temple romà de Vic. Estat de conservació, diagnòsi de patologies i propostes d'intervenció*. La festa anual es dedicà també a l'efemèride. Una exposició commemorativa i altres activitats completaran les celebracions al llarg de l'any del centenari. Són l'evidència de l'amor i veneració del Patronat d'Estudis Osonencs per un espai que ha convertit en el seu millor distintiu i ensenya. Però el relat detallat de tot això ja és història present, i fuig de l'objectiu d'aquest estudi.

La realitat actual ens demostra que el Patronat ha fet, en els seus més de cinquanta anys d'existència, una actuació molt positiva en el temple; dignificant-lo, regulant el seu ús i sobretot posant-lo a disposició de la ciutat, d'altres entitats i, en definitiva, donant-li una funció social i popular que en les seves primeres etapes no havia aconseguit. La seva ubicació, en un indret molt concorregut de la ciutat, tant pel circuit turístic com pel recorregut dels vigatans, l'ha convertit en un dels indrets quasi obligats en la ruta cultural de la ciutat. També hem de dir que el temple ha donat personalitat, i pòsit històric i científic de primer ordre, al Patronat. Tot plegat referma l'encert dels homes que al seu dia van veure clar que el Patronat d'Estudis Osonencs era la millor opció perquè els ciutadans, l'art, la història i la cultura poguessin gaudir d'aquest espai únic a Catalunya.